Mr. sc. Željko Valentić, prof.[1]

HIPOKRIZIJA MEĐUNARODNOG EKONOMSKOG PORETKA: EKONOMSKE SANKCIJE

Pregledni rad / Review paper
UDK / UDC: 341.655
DOI: 10.51650/ezrvs.20.1-2.13
Primljeno / Received: 16/05/2026
Prihvaćeno / Accepted: 07/07/2026

Cilj ovog rada jest analizirati međunarodni ekonomski poredak i ulogu ekonomskih sankcija kao instrumenta međunarodne politike, s posebnim naglaskom na sankcije Europske unije protiv Ruske Federacije nakon invazije na Ukrajinu 2022. godine. U radu se istražuje povezanost ekonomskih sankcija, ekonomske sigurnosti i ekonomske moći te problematika primjene sankcija u suvremenim međunarodnim odnosima. U istraživanju je primijenjena mješovita metodologija koja objedinjuje kvalitativne i kvantitativne istraživačke metode. Korištene su metode analize i sinteze znanstvene i stručne literature iz područja međunarodne ekonomije, međunarodnih odnosa i sigurnosnih studija, komparativna analiza suvremenih geopolitičkih procesa i ekonomskih mjera Europske unije prema Rusiji, te studija slučaja primjene ekonomskih sankcija protiv Ruske Federacije. Pregled relevantne literature pokazuje da su ekonomske sankcije postale jedno od najvažnijih sredstava političkog pritiska u međunarodnom sustavu jer omogućuju ostvarivanje političkih ciljeva bez izravne vojne intervencije. Iako sankcije mogu proizvesti značajne gospodarske posljedice za ciljanu državu, rezultati analize upućuju na to da je njihov politički učinak često ograničen. Studija slučaja sankcija uvedenih Ruskoj Federaciji potvrđuje da opsežne ekonomske mjere nisu dovele do prekida agresije na Ukrajinu niti do značajne promjene ruske vanjske politike. Zaključno, rezultati istraživanja upućuju na to da primjena ekonomskih sankcija otvara pitanje hipokrizije međunarodnog poretka. Naime, sankcije su dio međunarodnog sustava koji se temelji na načelima međunarodnog prava, dok njihova selektivna i neujednačena primjena može dovesti u pitanje percepciju pravednosti, vjerodostojnosti i dosljednosti suvremenoga međunarodnog poretka.

Ključne riječi: *međunarodni ekonomski poredak; ekonomske sankcije; ekonomska sigurnost; Ruska Federacija; Ukrajina; ekonomska moć.*

[1] 10 000 Zagreb, Republika Hrvatska; e-mail: zeljko.valentic@gmail.com

1. Uvod

Međunarodni ekonomski poredak predstavlja skup pravila, institucija i mehanizama koji uređuju ekonomske odnose među državama na globalnoj razini. Riječ je o dinamičnom sustavu koji oblikuje način na koji države sudjeluju u međunarodnoj trgovini, financijskim tokovima, investicijama i razvojnim procesima. U suvremenim uvjetima globalizacije, ovaj poredak ima ključnu ulogu u određivanju ekonomskih prilika i ograničenja za pojedine zemlje.

Temelji suvremenog međunarodnog ekonomskog poretka postavljeni su nakon Drugog svjetskog rata, osobito kroz Bretton Woods konferenciju (srpanj 1944. godine). Na toj konferenciji uspostavljene su ključne institucije poput Međunarodnog monetarnog fonda (engl. *International Monetary Fund-IMF*) i Svjetske banke (engl. *World Bank*), čiji je cilj bio osigurati stabilnost međunarodnog financijskog sustava i potaknuti poslijeratnu obnovu. Kasnije je uspostavljena i Svjetska trgovinska organizacija (engl. *World Trade Organization-WTO,* osnovana Sporazumom iz Marakeša 1994.godine, a s radom započela 01.siječnja 1995.godine) s ciljem reguliranja pravila međunarodne trgovine i promicanja liberalizacije tržišta. Jedna od glavnih karakteristika međunarodnog ekonomskog poretka jest njegova institucionalna struktura. Međunarodne organizacije igraju važnu ulogu u oblikovanju ekonomskih politika i pravila ponašanja država. Njihove odluke često utječu na fiskalne, monetarne i trgovinske politike država članica. Osim država i međunarodnih institucija, važni akteri su i multinacionalne kompanije koje svojim investicijama i poslovanjem značajno utječu na globalne ekonomske tokove. U teorijskom smislu, međunarodni ekonomski poredak može se promatrati kroz različite pristupe. Liberalni pristup utemeljen na težnji za slobodnom trgovinom, ali dopuštajući odgovarajuću ulogu državne intervencije na tržištu u potpori nacionalnoj sigurnosti te nacionalnoj i globalnoj stabilnosti naglašava važnost slobodne trgovine, otvorenih tržišta i minimalne državne intervencije. Suprotno tome, protekcionistički pristup zagovara zaštitu domaće proizvodnje kroz carine i trgovinska ograničenja. U novije vrijeme sve veću pozornost dobivaju i kritičke teorije koje ukazuju na nejednakosti između razvijenih i nerazvijenih zemalja, tvrdeći da postojeći poredak često pogoduje bogatijim državama. Globalizacija je dodatno intenzivirala međusobnu povezanost nacionalnih ekonomija. Slobodan protok robe, kapitala i informacija doveo je do povećanja međunarodne trgovine i ekonomskog rasta, ali i do novih izazova poput financijskih kriza, rastuće nejednakosti i ovisnosti o globalnim tržištima. U suvremenom kontekstu, međunarodni ekonomski poredak suočava se s brojnim izazovima, uključujući geopolitičke napetosti, klimatske promjene i transformaciju globalnih lanaca opskrbe. Međunarodni ekonomski poredak predstavlja ključni okvir za razumijevanje funkcioniranja svjetske ekonomije. Njegova kompleksnost i promjenjivost zahtijevaju kontinuirano proučavanje i prilagodbu kako bi se osigurala stabilnost, održiv razvoj i pravednija raspodjela ekonomskih koristi na globalnoj razini.

Teoriju organizirane hipokrizije kao normalnog stanja stvari Krasner (1999) je izveo iz analize suvereniteta, kao temeljnog načela i norme međunarodnog poretka i međunarodne sigurnosti. Organizirana hipokrizija odnosi se na prisutnost dugotrajnih normi koje se često krše radi nekih „viših načela", pri čemu takva kršenja međunarodna zajednica općenito tolerira. Odstupanja od institucionalnih normi i pravila mogu se pojaviti na četiri načina: konvencijama, ugovorima, prisilom i nametanjem. Organizirano licemjerje se javlja kada su logika

prikladnosti i logika posljedica u sukobu. Suverenitet spada, ne samo u temelje, već i institucije međunarodnog poretka. Slobodna međunarodna trgovina također je institucija.[2]

Institut ekonomskih sankcija ima dvostruku ulogu. Kroz nametanje ugrožava suverenitet, ali i slobodnu međunarodnu trgovinu. Sankcije se rutinski definiraju kao ograničenja koja nastoje osigurati usklađenost ciljeva sankcioniranog subjekta sa zahtjevima subjekta koji nameće sankcije, kao restriktivne mjere koje nameću države ili skupine država radi postizanja prisilnog utjecaja na drugu državu. Ekonomske sankcije predstavljaju jedan od ključnih instrumenata suvremene međunarodne politike, kojim države i međunarodne organizacije nastoje utjecati na ponašanje drugih aktera bez izravne vojne intervencije. Nacionalne vlade i međunarodne organizacije sve se češće oslanjaju na sankcije kako bi izvršile pritisak na države, poduzeća i pojedince kao odgovor na geopolitičke sukobe, kršenja ljudskih prava i međunarodnih normi. Njihova primjena posebno je intenzivirana u 21. stoljeću, kada globalna međuovisnost ekonomija povećava potencijal njihovog djelovanja, ali istodobno otvara prostor za različite oblike prilagodbe i zaobilaženja. Uvođenje opsežnih sankcija protiv Rusije nakon invazije Rusije na Ukrajinu 2022. godine predstavlja jedan od najznačajnijih suvremenih primjera uporabe ekonomskih mjera u geopolitičke svrhe. Sankcije koje su provele Europska unija, Sjedinjene Američke Države i druge zapadne države obuhvaćaju širok spektar ograničenja, uključujući financijske restrikcije, trgovinske zabrane i energetsku politiku. Njihov cilj bio je oslabiti gospodarske kapacitete Rusije te potaknuti promjenu njezina političkog djelovanja. Ovaj rad ispituje ekonomske sankcije iz perspektive odgovora na ključna pitanja: povezanosti ekonomskih sankcija i utjecaja na rusko gospodarstvo, te utjecaja ekonomskih sankcija na rusku politiku odvraćanja od agresije na Ukrajinu i zaustavljanja rata. Unatoč širokoj primjeni, pitanje učinkovitosti ekonomskih sankcija ostaje predmet rasprave u znanstvenoj i stručnoj literaturi. Dok pojedini autori ističu njihovu sposobnost generiranja značajnih ekonomskih pritisaka, drugi upozoravaju na ograničen doseg u postizanju političkih ciljeva, osobito u slučajevima velikih i resursno bogatih ekonomija.

2. Pojam i karakteristike međunarodnog ekonomskog poretka

Svijet u kojem živimo obilježava kompleksnost i nepredvidljivost. Domet i interakcija između različitih faktora međunarodnih odnosa poput nacija-država, međunarodnih organizacija i institucija, nevladinih organizacija (*engl. non-governmental organizations* – NGOs), sindikata, vjerskih zajednica itd. čini područje međunarodnih odnosa vrlo zahtjevnom znanstvenom disciplinom (Brkić, 2009). Tradicionalno je proučavanje međunarodnih odnosa bilo ograničeno na sigurnosna pitanja vezana uz razvoj i upotrebu vojnih kapaciteta, sklapanje saveza i sporazuma, kao i pitanja konflikta i suradnje u navedenom kontekstu. Međutim, početkom sedamdesetih godina XX. stoljeća ekonomska pitanja sve su više počela prevladavati u odnosima između različitih faktora međunarodnih odnosa. Principi i teorije međunarodnih odnosa mogu se upotrijebiti i u proučavanju pitanja koja su neposredno vezana uz

[2] Sociološki institucija je sustav normi koji određuje načine rješavanja ključnih problema društva i koji jamči da će se temeljne društvene aktivnosti odvijati na kontinuiran, standardiziran i predvidiv način. Zato su institucije relativno stabilni i trajni primjeri društvenog ponašanja koji su regulirani odgovarajućim sustavima vjerovanja i vrijednosti i kojima se zadovoljavaju temeljne potrebe društva i njegovih članova. Institucija znači mehanizam za održavanje vrednota poretka.

domenu međunarodne političke ekonomije. Globalni sigurnosni i ekonomski poremećaji posljednjih desetljeća sve snažnije oblikuju okruženje u kojem djeluju države, međunarodne organizacije i poslovni sustavi. Dinamika globalizacije i fragmentacije međunarodnog poretka stvara nove uvjete za ekonomsko odlučivanje, upravljanje rizicima i prilagodbu aktera u međusobno povezanom svijetu. Globalno gospodarstvo trećeg desetljeća XXI. stoljeća suočava se sa značajnim i sveobuhvatnim izazovima društvenog, ekonomskog, političko–sigurnosnog, ali i klimatskog karaktera. Postpandemijsko razdoblje karakterizira suočavanje s (anti)globalizacijskim promjenama koje rezultiraju novim odnosima i realnostima. Možemo zamijetiti promjenu odnosa snaga na globalnoj sceni, kako pojedinih zemalja tako i regija. Zemlje s vodećim položajem na globalnom tržištu često imaju snažna gospodarstva, snažno su trgovinski povezane s ostalim zemljama, te imaju značajan globalni utjecaj kako ekonomski tako i politički. Dominaciju globalnim tržištem zbog velikog BDP-a, opsežnih trgovinskih odnosa i stupnja tehnološkog napretka imaju Sjedinjene Američke Države i Kina. Jaku poziciju u tom kontekstu imaju Europska unija, Japan i Indija. Unutar Europske unije svakako je najutjecajnije gospodarstvo Njemačke, slijedi Francuska, te Velika Britanija (nije članica EU) (Cvečić i Tomljenović, 2025). Na položaj pojedine zemlje na globalnom tržištu utječu različiti čimbenici koji se mogu grupirati u nekoliko ključnih kategorija: prirodni resursi i raspoloživost faktora proizvodnje, geopolitički i strateški položaj, trgovinske politike i sporazumi, tehnološki napredak, ekonomska stabilnost i politike, tržišna potražnja i preferencije potrošača, kulturni i institucionalni čimbenici, te globalni trendovi i vanjski šokovi (Krugman i sur., 2019).

Pitanja međunarodnog konteksta ekonomske problematike, prisutna još od sredine XVIII. st., u današnje su vrijeme od presudne važnosti. Početkom novog milenija nacije, njihovi političari, ali i poduzetnici i građani sve više uviđaju koliko smo međusobno povezani i ovisni putem trgovine robama i uslugama, mobilnosti ljudi, znanja, tehnologija i informacija. Prilikom oblikovanja svojih ekonomskih politika, ali i poslovnih strategija pojedinih tvrtki, nacionalne vlade uvažavaju i prilagođavaju se onome što čine vlade ili poduzeća u drugim državama (Acharyya, 2023). Tako strukturirano i integrirano globalno gospodarstvo postaje turbulentno mjesto što podrazumijeva da kreatori politika i poslovni lideri u svakoj zemlji s posebnom pažnjom prate brze promjene od utjecaja na gospodarsko bogatstvo zemalja i regija širom svijeta (Krugman i sur., 2019). Međunarodna ekonomija je istraživačko područje koje prvenstveno procjenjuje implikacije međunarodne trgovine i međunarodnih financija (Krugman i sur., 2019). U okviru izučavanja međunarodne trgovine primjenjuju se mikroekonomski modeli kako bi pomogli u razumijevanju međunarodne ekonomije, što uključuje temeljnu analizu ponude i potražnje međunarodnih tržišta, ponašanje poduzeća i potrošača, savršeno konkurentne, oligopolističke i monopolističke tržišne strukture te učinke tržišnih distorzija (Suranovic, 2015). Predmet međunarodne ekonomije sastoji se od ključnih pitanja koja proizlaze iz posebnih problema ekonomske interakcije između suverenih država. Izučavanjem međunarodne ekonomije stoga se nameće sljedećih sedam tema (Krugman i sur., 2019): koristi (dobiti) od trgovine, obrasci i obujam razmjene, uzroci i posljedice protekcionizma, bilanca plaćanja, utvrđivanje deviznih tečajeva, međunarodna koordinacija politika, te međunarodno tržište kapitala.

Novi međunarodni ekonomski poredak (NMEP) proglašen 1974. godine u okviru UN-a s ciljem stvaranja pravednijeg svjetskog gospodarskog sustava, posebno u korist zemalja u razvoju koje su nakon dekolonizacije tražile ravnopravniji položaj u svjetskoj ekonomiji imao je velik politički značaj, no mnogi njegovi ciljevi nisu u potpunosti ostvareni zbog protivljenja

razvijenih država, gospodarskih promjena tijekom 1980-ih i prevladavanja tržišno usmjerenih ekonomskih politika. Označavamo ga važnom prekretnicom u razvoju međunarodnog ekonomskog prava i odnosa između razvijenih i zemalja u razvoju. Iako je, jedan od glavnih ciljeva NMEP bio uspostava pravednijeg međunarodnog gospodarskog sustava recentna iskustva ukazuju na hipokriziju međunarodnog ekonomskog poretka, nesklad između deklariranih načela međunarodne gospodarske suradnje (jednakost, slobodna trgovina i pravednost) i njihove stvarne primjene u praksi, koja često pogoduje gospodarski najmoćnijim državama. Najčešći primjeri hipokrizije međunarodnog ekonomskog poretka su zagovaranje slobodne trgovine razvijenih država, ali istodobno štiteći vlastito tržište subvencijama, carinama i drugim trgovinskim ograničenjema; formalna jednakost država prema međunarodnom pravu, ali u praksi gospodarski i politički moćnije države imaju znatno veći utjecaj na donošenje odluka; promicanje razvoja zemalja u razvoju, uz istodobno održavanje nepovoljnih trgovinskih i financijskih odnosa koji otežavaju njihov razvoj; te selektivna primjena međunarodnih pravila, ovisno o interesima velikih sila i gospodarski najjačih država.

3. Ekonomska sigurnost vs. ekonomska moć

3.1. Ekonomska sigurnost

Ekonomska sigurnost na makrorazini definira se kao sposobnost nacije da samostalno upravlja svojim gospodarstvom, resursima i razvojem, štiteći se od vanjskih pritisaka i kriza. Ključni elementi ekonomske sigurnosti su: otpornost kritične infrastrukture, zaštita od vanjskih ekonomskih ucjena, te održivi gospodarski rast. U eri globalizacije, ekonomska sigurnost država postala je neraskidivo povezana s nacionalnom sigurnošću. Svjetske krize (poput pandemija, poremećaja u globalnim lancima opskrbe, ratova na energetski važnim područjima ili trgovinskih ratova) pokazale su da država ne može biti vojno ili politički sigurna ako je ekonomski potpuno ranjiva i ovisna o drugima. Ekonomskoj se sigurnosti posvećuje sve veća pažnja primarno zbog sve šireg poimanja sigurnosti nakon kraja Hladnog rata. Pridružuje se „novim" sektorima, koji su značajnije proširili uobičajeni domet sigurnosnih problema izvan tradicionalno političko–vojne domene. Ekonomska sigurnost ostaje vrlo sporan koncept zbog pristupa znanstvenika iz različitih znanstvenih perspektiva. Tako sociolozi i antropolozi obično usvajaju pristup s mikrorazine, dok politolozi u fokus više stavljaju ekonomsko–sigurnosnu vezu. Novi konceptualni okvir je pristup međunarodne političke ekonomije koji ne zahtjeva disciplinarni univerzalizam, no upravo multidisciplinarna priroda međunarodne političke ekonomije čini je upotrebljivim pristupom, zbog njene sposobnosti povezivanja i sintetiziranja uvida iz različitih disciplina u holistički okvir analize (Collins, 2010). Analiza ekonomske sigurnosti se može podijeliti na dva diskursa: s jedne strane, ekonomska sigurnost na mikrorazini – koncentrirana na „lokalizirane" čimbenike, kao što su pojedinci, kućanstva i lokalne zajednice (Liew, 2000; Zalewski, 2005), a s druge strane, ekonomska sigurnost na makrorazini – obično se bavi entitetima sposobnim za vođenje vanjske ekonomske politike i njihovim djelovanjem u međunarodnom ekonomskom sustavu. Unatoč širenju dodirnih točaka u eri globalizacije, ova dva diskursa ostala su većinom odvojena u znanstvenoj literaturi. Njihovo preklapanje možemo zamijetiti kada državne vlasti moraju ispuniti svoje dužnosti na polju ekonomske sigurnosti, na mikro i na makro razini. Ponekad se koristi višerazinska

analiza koja u obzir uzima prijetnje ekonomskoj sigurnosti, međutim, većina analiza ekonomske sigurnosti mogu se razlikovati kao većinski unutarnje (mikrorazina) ili međunarodne (makrorazina) u svojim polazištima (Draguhn i Ash, 1999; Liew, 2000).

Porast interesa za ekonomsku sigurnost na makrorazini uvelike je rezultat posthladnoratovskog razdoblja koje proizlazi iz odgovarajućih pomaka s geopolitike na geoekonomiju, s vojnih supersila na ekonomske supersile, te s političko–ideološkog natjecanja na ekonomsko natjecanje. Posthladnoratovske analize ovog pitanja razmatrale su rastuće (geo)ekonomske temelje budućih sigurnosnih sustava (Sandholtz i sur., 1992). U tom razdoblju, fokus je uglavnom bio na načinu na koji je stara bipolarna geopolitika ustuknula pred novom tripolarnom strukturom ekonomskih supersila (SAD, EU i Japan), a intenzivna rasprava vodila se oko pitanja koje će se od te „trijade" sila ili regija pojaviti kao vodeća u XXI. stoljeću (Albert, 1993). Međutim, između te trijade sila do sredine 1990-ih pojavio se kooperativniji pristup, s približavanjem SAD-a i istočnoazijskih država unutar foruma Azijskopacifičke ekonomske suradnje (APEC), s potpisivanjem nove Transatlanske agende između Europe i SAD-a 1995. te pokretanjem dijaloga pod nazivom Forum Azija – Europa (ASEM) između Azije i Europe 1996. godine (Dent, 2001). Politički pomak prema uvjerljivijem pristupu ekonomskoj sigurnosti bio je osobito uočljiv u SAD-u (Shirk i Twomey, 1996). Ekonomska sigurnost postala je ključno pitanje u raspravama Vijeća za nacionalnu sigurnost (NSC) i Vijeća za međunarodne odnose, a ekonomska pitanja dobivaju sve značajniju ulogu u oblikovanju politike nacionalne sigurnosti. Teroristički napadi 11. rujna na SAD dodatno su potaknuli sveobuhvatna razmišljanja o sigurnosti. Naime, mete koje su teroristi odabrali bile su same po sebi vrlo značajne zbog namjere da uzrokuju simultani kaos u američkoj sigurnosnoj domeni napadom na Pentagon te u ekonomskoj domeni napadom na Svjetski trgovački centar, simbol američke korporativne i financijske moći, čime je spektar meta proširen izvan političko–vojnih lokacija.

Povijest istraživanja društvenih znanosti o vezi između ekonomije i političko–vojne sigurnosti datiraju iz 1930-ih i 1940-ih godina, kada su Jacob Viner, E.H. Carr, Albert Hirschman i Edward Mead Earle prvi pokazali interes za ekonomsko-sigurnosnu vezu (Mastandundo, 1998). Iako je bio snažno obilježje američke vanjske politike, u ranom poratnom razdoblju, ovaj je predmet bio iznenađujuće zanemarivan (Leitzel, 1993; Mastandundo, 1998). Bili su potrebni globalni šokovi 1970-ih i pojava međunarodne političke ekonomije kao znanstvene discipline da se to promijeni (Knorr i Trager, 1977; Freidberg, 1991). Collins (2010) naglašava kako ekonomsko-sigurnosnu vezu možemo i moramo razlikovati od same ekonomske sigurnosti. Njezini tehnički aspekti uključuju: ekonomiku vojne sigurnosti, podređivanje ekonomskih politika interesima sigurnosne politike, te podređivanje sigurnosnih politika ekonomskim interesima. Ponekad je teško točno utvrditi je li određena politička akcija bila potaknuta ekonomskim ili političko-vojnim sigurnosnim ciljevima, kada je namjera bila ostvariti oboje. Gledište prema kojem se mjere ekonomske i tradicionalne sigurnosne politike mogu koristiti za postizanje sličnih namjeravanih posljedica, povezano je s promjenjivošću argumenata moći, što upućuje da prijetnje na ekonomskoj fronti (npr. sankcije) mogu postići sigurnosne ciljeve i obratno. Takve akcije uspostavljaju vjerodostojne veze između djelovanja u jednoj domeni i cilja u drugoj (Shirk i Twomey, 1996). Razlikovanje empirijskog područja ekonomske sigurnosti od ekonomsko-sigurnosne veze može bit problematično, na što ukazuje niz znanstvenika. Buzan i sur. (1998) postavljaju pitanje predstavlja li težnja za ekonomskom sigurnošću samo sekuritizaciju ekonomskih pitanja te žele li je znanstvenici definirati svojim pokušajima razlikovanja politizirane ekonomije

od prelijevanja sigurnosti iz ekonomskog sektora u ostale. Oni zaključuju da se pitanje ekonomske sigurnosti odnosi na vezu između političke strukture anarhije i ekonomske strukture tržišta te izbjegavaju spajanje sigurnosti i ekonomije u jedinstveni analitički konstrukt. Unatoč različitim pristupima definiranju ekonomske sigurnosti, većina analiza zasniva se na postizanju „bogatstva i moći" u kontekstu vanjske ekonomske politike i stoga uspostavlja određene poveznice između neoliberalnih i neorealističkih stajališta o empirijskom području ekonomske sigurnosti. Prosperitet predstavlja temeljni neoliberalni koncept, dok je primarna briga neorealista demonstracija i međudjelovanje ekonomske moći u međunarodnom sustavu. Iako radikalni mislioci osporavaju konvencionalne materijalističke ideje prosperiteta, za pretpostavit je kako ne bi negirali važnost težnje za nekom alternativnom interpretacijom, poput održivog razvoja (Collins, 2010).

Potraga za ekonomskom sigurnošću određuje ciljeve vanjske ekonomske politike, a vođenje vanjske ekonomske politike može potpadati pod dvije domene (Dent, 2002). Prvu domenu možemo nazvati područjem tehničke podrške, dok je druga domena ekonomska diplomacija. Novi konceptualni pristup ekonomskoj sigurnosti teži minimaliziranju prijetnje i maksimiziranju mogućnosti, a težnja za njegovim postizanjem uključuje očuvanje strukturnog identiteta i sposobnosti za stvaranja prosperiteta i interesa političko – ekonomskog entiteta, u kontekstu različitih izvanjskih rizika i prijetnji s kojima se suočava u međunarodnom ekonomskom sustavu (Collins, 2010). Objektivna tumačenja ekonomske sigurnosti razvijaju i koncept i svrhu ekonomske sigurnosti, kao i tvrdnju da ona pruža prikladno polazište za analizu vanjske ekonomske politike. Istraživanjem međusobnih veza različitih tumačenja ekonomske sigurnosti možemo utvrditi da tumačenja koja obuhvaćaju opskrbu, pristup tržištu, kredite, tehnološko-industrijske sposobnosti se mogu smatrati više usmjerenima na „tehničku" politiku, dok su društveno-ekonomska paradigma, prekogranična zajednica, sistemska sigurnost i sigurnost saveza više usmjerena na gospodarsku diplomaciju. Nadalje, Collins (2010) ističe kako ostvarenje ekonomske sigurnosti uključuje očuvanje strukturnog integriteta te sposobnosti i interesa stvaranja prosperiteta političko-ekonomskog entiteta, u kontekstu različitih vanjskih rizika i prijetnji s kojima se suočava u međunarodnom ekonomskom sustavu.

3.2. Ekonomska moć

Klasično realističko određenje moći, izvedeno iz analize političke sfere društvenog djelovanja, ono Maxa Webera, tvrdi da je moć vjerojatnost da će pojedinac ili skupina unutar društvenog odnosa provesti svoju volju unatoč otporu, bez obzira na temelje na kojima ta vjerojatnost počiva. Politički promatrači dugo su raspravljali o tome što je osnovnije – ekonomska ili vojna moć. I jedna i druga strana imaju argumente, ali hoće li jedna ili druga vrsta resursa proizvesti moć u smislu željenoga ponašanja ovisi o kontekstu. Vojna snaga nazvana je krajnjim oblikom moći u svjetskoj politici, ali uspješna ekonomija nužna je da bi se proizvela takva moć (Gilpin, 1975). Temeljni ekonomski resursi na kojima počivaju tvrda i meka moć su stvari poput kvalitete bruto domaćeg proizvoda (BDP), dohotka po stanovniku, razine tehnologije, prirodnih i ljudskih resursa, političkih i pravnih institucija, te raznolikog mnoštva oblikovanih resursa za posebne domene, kao što su trgovina, financije i tržišno natjecanje (Nye, 2011). Ponašanje vezano uz ekonomsku moć temelji se na ekonomskim aspektima društvenog života – „proizvodnji i potrošnji bogatstva, što je mjerljivo u smislu novca" (Baldwin,

1985). Neki su ekonomisti skeptični prema mogućnosti da bi te djelatnosti proizvele nešto što bi se moglo nazvati ekonomska moć. Drugi je pogled na ekonomsku moć kao „ekonomsku snagu koja se koristi da bi se postigla dominacija ili kontrola" (Kindleberger, 1970). Neki je vide kao sposobnost da se odlučno kazni (ili nagradi) druga strana, ali ostaju i dalje skeptični o njezinoj korisnosti. Unatoč različitim pogledima na ekonomsku moć većina autora je suglasna da ona označava sposobnost države, poduzeća ili drugih aktera da pomoću svojih gospodarskih resursa i instrumenata utječe na ponašanje drugih te ostvaruje svoje političke i gospodarske ciljeve. Među glavna obilježja ekonomske moći možemo ubrojiti: veličinu i razvijenost gospodarstva, visinu BDP-a i nacionalnog dohotka, kontrolu prirodnih resursa i energije, razvijenost industrije i tehnologije, snagu financijskog sustava, opseg međunarodne trgovine i ulaganja, te stabilnost valute i financijsku sposobnost. Na savršenom tržištu, kupci i prodavatelji prihvaćaju cijene i osjećaju strukturalnu moć tržišnih sila ponude i potražnje koje su izvan njihove kontrole. Međutim, ako mogu diferencirati svoje proizvode dovoljno da stvore nesavršeno tržište, oni mogu dobiti moć formiranja cijena i postati odrediteli cijena, umjesto da budu prihvatitelji. Dugi popis instrumenata koje države koriste da bi strukturirale tržišta obuhvaća, između ostaloga, tarife, kvote i pravila koja kontroliraju pristup njihovim tržištima, pravne sankcije, manipulacije tečajnih stopa, stvaranje kartela za prirodne resurse, „diplomaciju čekovnom knjižicom" i pomoć za razvoj (Baldwin, 1985). Jedna važna dimenzija u osnovi ponašanja vezanog uz ekonomsku moć je učiniti druge više ovisnima o vama nego što ste vi o njima (Hirschman, 1945). Osim spomenutih instrumenata ekonomske moći valja spomenuti i gospodarske sankcije, razvojne pomoći, kredite, strana ulaganja, te kontrolu izvoza strateških proizvoda i tehnologije.

Kako države postaju sve povezanije preko tržišnih sila, one nastoje strukturirati svoju međuovisnost da bi postigle zajedničke dobiti i stvorile asimetrije koje omogućavaju veći udio dobiti i moći za druge svrhe. Međuovisnost uključuje kratkoročnu osjetljivost i dugoročnu ranjivost (Keohane i Nye, 1977). Osjetljivost se odnosi na količinu i tempo učinaka zajedničke ovisnosti; to jest kako brzo promjene u jednom dijelu sustava dovode do promjena u drugom dijelu. Visok stupanj osjetljivosti nije isto što i visok stupanj ranjivosti. Ranjivost se odnosi na relativne troškove mijenjanja strukture sustava međuovisnosti. Ranjivost proizvodi više moći u odnosima nego osjetljivost. Manje ranjiva od dviju zemalja nije nužno ona koja je manje osjetljiva, nego ona koja bi trpjela manje troškove zbog promjene situacije (Nye, 2011). Ranjivost više ovisi o skupnim mjerama, te o sposobnosti društva brzo odgovarati na promjene. Primjerice, privatni akteri, velike korporacije i špekulanti na tržištu mogu razmotriti stanje na tržištu i odlučiti stvoriti zalihe robe, jer smatraju da će se nestašice pogoršati. Njihove akcije povećat će cijene još više jer će povećati nestašice i potražnju na tržištu. Vladama je često teško kontrolirati takva tržišna ponašanja.

Zanimljivo je usporediti tržišta nafte i prirodnog plina. Rusija je značajna proizvođačica i jednog i drugog, ali napori Rusije da stekne moć strukturiranjem tržišnih simetrija očitiji su na području prirodnog plina. Iako je nafta relativno zamjenjiva roba s višestrukim izvorima, donedavno se smatralo da je plin rijedak i više ovisan o fiksnim plinovodima za isporuku. Svjedoci smo promjena zbog pošiljaka tekućeg prirodnog plina koji dolaze drugim dobavnim pravcima, ali je činjenica da je Rusija sve do skora bila glavni dobavljač prirodnog plina za Europu. Ruska je vlada objedinila vlasništvo nad plinskim poljima i plinovodima u jednu

tvrtku Gazprom i koristila ju za strukturiranje tržišta u korist Rusije. Primjer ekonomske moći (u slučaju isporuke plina) Rusija je demonstrirala prema svojim susjedima poput Ukrajine kada je vlast preuzela vlada koja nije bila prijateljski naklonjena moskovskom režimu. Njemačka ovisi o Rusiji za trećinu svog prirodnog plina, ali njemačka vlada tvrdi da nije previše zabrinuta, jer tu međuovisnost smatra simetričnom (Gelb, 2007). Njemački klijenti predstavljaju tako veliku skupinu da ruski prihod ovisi o sigurnosti njemačke potražnje kao što njemački klijenti ovise o sigurnosti ruskih isporuka. Rusija je iskoristila svoju plinovodnu diplomaciju da poveća svoju ekonomsku moć. Također, Rusija ima poticaj da održi svoje obećanje pouzdanog dobavljača velikim klijentima kao što je Njemačka, ali istodobno može upotrijebiti svoju asimetričnu prednost u odnosu na manje klijente kao što su baltičke zemlje, Gruzija, Bjelorusija i Ukrajina, koje Rusija vidi kao dio njezina područja utjecaja (Nye, 2011).

Primjeri nafte i plina pokazuju da iako su sirovine manje presudne u tzv. lakim ekonomijama informatičkog doba nego u industrijskom dobu, nafta i plin i dalje su važni kada je riječ o generiranju ekonomske moći. Međutim, valja imati na umu kako i moć koja proizlazi iz kontrole izvora energije raste i pada, te je značajno uvjetovana tržišnim kontekstom.

4. Određenje ekonomskih sankcija

Sankcije se smatraju najvidljivijim instrumentom ekonomske moći. Definirane su kao mjera ohrabrivanja ili kažnjavanja, osmišljena kako bi se pojačala neka odluka ili dao autoritet nekoj politici. Utemeljenje znanstvenog istraživanja i uspostava „opće teorije" sankcija veže se uz ime norveškog političkog sociologa Johana Vincenta Galtunga i njegovo djelo „On the Effects of International Economic Sanctions" (1967). Prema njegovoj „teoriji naivnosti" (engl. *naive theory*) baziranoj na empirijskoj analizi Rodezije (Zimbabve), proučavanje sankcija ima dva elementa: ekonomski učinci (šteta) sankcioniranoj državi te time uvjetovana promjena njezinog političkog ponašanja. Drugim riječima, sankcije će generirati dovoljnu ekonomsku deprivaciju kako bi potaknule stanovništvo protiv vladajućeg režima koji je tada prisiljen udovoljiti zahtjevima subjekta koji nameće sankcije kako bi ponovno uspostavio prethodnu razinu bogatstva ili se suočiti s uklanjanjem s vlasti.

Premda se ekonomske sankcije često smatraju instrumentom novijeg doba, primjere njihove uporabe nalazimo i u dalekoj prošlosti[3]. Kao organizirani instrument političkog djelovanja ekonomske sankcije ustanovljene su početkom 20. stoljeća kao „ekonomsko oružje" u traženju odgovora na pitanje: kako spriječiti rat bez uporabe vojne sile? Institucionalna uporaba sankcija započela je nakon Prvog svjetskog rata stvaranjem Lige naroda, koja je, nakon ratnih strahota, bila usmjerena na jedinstvo svijeta i miroljubivo rješavanje sporova među državama. Istodobno Liga je, prema članku 16. Pakta Lige naroda (engl. *The Covenant of the League of Nations*) raspolagala i sredstvima prisile protiv kršitelja mira i sigurnosti, drugačijima od rata, s mogućnošću uporabe u mirnodopskim uvjetima izvan proglašenog ratnog stanja ili rata (Bilandžić i sur., 2025). One su ostale i sastavni dio suvremenog međunarodnog političkog i ekonomskog poretka. Ekonomske sankcije predviđene su kao sredstvo prisile protiv prekršitelja međunarodnog mira i sigurnosti (poglavlje VII., članak 41. Povelje Ujedinjenih naroda). Identične

[3] Prvi povijesni slučaj datira iz razdoblja neposredno prije Peloponeskog rata (431.- 404. pr. Kr.), kada je Atena 432. pr. Kr. uvela trgovinski bojkot grčkog lučkog grada Megare, saveznika Sparte.

odredbe sadržane su i u globalnim gospodarskim asocijacijama. Iz perspektive Svjetske trgovinske organizacije ekonomske sankcije su u suprotnosti s njezinim temeljnim načelima jer potkopavaju liberalizaciju trgovine, međutim dopuštene su člankom XXI. Općeg sporazum o carinama i trgovini (engl. *General Agreement on Tariffs and Trade* - GATT) iz 1947. kao dio „sigurnosnih iznimaka". Članak XXI. navodi da se „Ništa u ovom Sporazumu neće tumačiti (b) kao sprječavanje bilo koje ugovorne strane da poduzme bilo koju radnju koju smatra potrebnom za zaštitu svojih bitnih sigurnosnih interesa poduzetu u vrijeme rata ili bilo kojeg druge izvanredne situacije u međunarodnim odnosima; ili (c) spriječiti bilo koju ugovornu stranku da poduzme bilo kakvu radnju u skladu sa svojim obvezama prema Povelji Ujedinjenih naroda za održavanje međunarodnog mira i sigurnosti". EU donosi odluke o ekonomskim sankcijama u okviru Zajedničke vanjske i sigurnosne politike ustanovljenoj prvobitnim Ugovorom iz Maastrichta te kasnijim Ugovorom iz Lisabona koji je stupio na snagu 2009. godine. Članak 215. Ugovora iz Lisabona daje pravnu osnovu za prekid ili smanjenje, djelomično ili u potpunosti, ekonomskih i financijskih odnosa Unije s jednom ili više trećih država.

Ključna pretpostavka svih teorija sankcija jest da smanjenje međunarodne ekonomske razmjene sankcionirane države ima rezultirajući gubitak blagostanja što djeluje kao (potencijalna) kaznena šteta koja potiče promjenu ponašanja (van Bergeijk, 2021). Osnovna svrha ekonomskih sankcija kroz povijest je u biti ostala ista, naime, ograničavanje vanjske trgovine i financija ili uskraćivanje ekonomskih koristi poput državne pomoći ciljanim državama ili nedržavnim akterima kako bi se postigli širi sigurnosni ili vanjskopolitički ciljevi. Općeprihvaćena definicija ekonomskih sankcija nije postignuta, koncept ekonomskih sankcija izrazito je nejasan ili dvosmislen (Bilandžić i sur., 2025). Sankcije se rutinski definiraju kao ograničenja koja nastoje osigurati usklađenost ciljeva sankcioniranog subjekta sa zahtjevima subjekta koji nameće sankcije, kao restriktivne mjere koje nameću države ili skupine država radi postizanja prisilnog utjecaja na drugu državu. To je namjerni prekid, smanjenje ili ukidanje normalnih odnosa ili pogodnosti koje bi inače bile dodijeljene, kao odgovor na ono što se smatra nepoželjnim ponašanjem od strane mete (Portela, 2021). Ekonomske sankcije su skup alata svojstven ekonomskoj dimenziji vanjske politike države (međunarodne organizacije) kojim se putem političke odluke želi ostvariti (vanjsko)politički cilj. Smisao ekonomskih sankcija jest utjecati na gospodarstvo države ili subjekta koji su meta sankcija, s ciljem izvršavanja političkog pritiska na dotičnu državu ili subjekt, a kako bi se postigli željeni politički ciljevi, dok su ekonomski instrumenti sredstvo za ostvarenje tih ciljeva. Ekonomske sankcije često su namijenjene kombiniranju elemenata popuštanja i neprijateljstva, kako bi se istovremeno pokazala i predanost i suzdržanost. U usporedbi s drugim instrumentima vanjske politike, ekonomski instrumenti vjerojatno će izvršiti veći pritisak od diplomacije ili propagande i manje je vjerojatno da će izazvati nasilan odgovor od vojnih instrumenata (Baldwin, 2020).

Kakva alternativa postoji za sankcije? Čak i ako je vjerojatnost postizanja željenog ishoda pomoću ekonomskih sankcija mala, relevantno je pitanje je li veća od alternativnih političkih opcija. Vojna sila je katkad učinkovitija, ali njezini troškovi mogu biti tako visoki da je manje učinkovita. Poput svih oblika moći, pokušaji nametanja ekonomskih sankcija ovise o kontekstu, svrhama i vještinama u konvertiranju resursa u poželjno ponašanje. Prosuđivanje o uspješnosti zahtijeva jasnoću ciljeva, a akteri kao i promatrači katkad izmiješaju svoje ciljeve. Glavni ciljevi sankcija uključuju promjene u ponašanju, obuzdavanje i mijenjanje režima u drugoj zemlji (Sullivan, 2003). Ciljevi se mogu opisati kao prisiljavanje, ograničavanje i signaliziranje. Dok je

prisiljavanje pokušaj navođenja ciljne strane da nešto učini, prevencija znači učiniti skupim da ciljna strana nešto učini, a signaliziranje označava predanost – prema ciljnoj strani, domaćoj javnosti ili trećim stranama (Giumelli, 2009). Trgovinske sankcije rijetko iznude pokoravanje ili ruše ciljnu vladu, imaju ograničenu vrijednost odvraćanja, ali često uspijevaju kao međunarodni i domaći simboli (Lindsay, 1986).

Sankcije će, zbog njihove korisnosti za signaliziranje i za meku moć i zato što su često jedina relativno jeftina politička opcija, vjerojatno ostati važan instrument moći u XXI stoljeću, jer robusna i rastuća ekonomija temelj je za sve instrumente moći. Ekonomski alati poput sankcija i pomoći bit će ključni u predstojećem vremenu jer su često najučinkovitiji instrumenti u smislu relativnih troškova. Podjednako je važno razumijeti sav niz instrumenata za ekonomsku moć. Ekonomska moć bit će važno oruđe politike pametne moći, ali odgovori politike ovisit će o kontekstu svakog tržišta i njegovim asimetrijama ranjivosti (Nye, 2011). Ekonomske se sankcije koriste u kontekstu međudržavnih odnosa, ali i na unutarnjopolitičkoj razini. Njihova zakonitost među pravnim stručnjacima, političarima i znanstvenicima, u odnosu na univerzalna načela suvereniteta, nemiješanja u unutarnje poslove država i ljudsko pravo na život, i dalje je predmet prijepora. Još je prijepornije pitanje pridonose li ekonomske sankcije, koje su pretežito usmjerene na rješavanje kriza, sukoba i kriznih žarišta te na djelovanje protiv kršitelja mira i sigurnosti, doista sigurnijem svijetu.

5. Ekonomske sankcije Europske unije spram Ruske Federacije

Odnosi između Rusije i Ukrajine predstavljaju kompleksan splet povijesnih, kulturnih i geopolitičkih čimbenika koji su tijekom posljednjih desetljeća kulminirali u jednom od najznačajnijih sigurnosnih izazova suvremene Europe. Analiza tih odnosa zahtijeva interdisciplinarni pristup koji uključuje povijest, međunarodne odnose i sigurnosne studije. Povijesni temelji rusko-ukrajinskih odnosa sežu u srednjovjekovnu državu Kijevsku Rusiju, koju obje nacije smatraju dijelom vlastitog identitetskog nasljeđa. Tijekom narednih stoljeća, teritorij današnje Ukrajine bio je podijeljen između različitih političkih entiteta, uključujući Rusko Carstvo i Poljsko-Litvansku Uniju. U okviru Sovjetskog Saveza, Ukrajina je formalno imala status republike, ali je u stvarnosti bila pod snažnim političkim i ekonomskim utjecajem Moskve. Raspadom Sovjetskog Saveza 1991. godine Ukrajina stječe neovisnost, čime započinje redefinicija njezina vanjskopolitičkog i sigurnosnog identiteta. Ključno pitanje postaje strateško usmjerenje države: integracija u zapadne institucije poput Europske unije i NATO-a ili održavanje bliskih odnosa s Rusijom. Upravo ta dilema predstavlja temeljni izvor napetosti između dviju država. Kriza se intenzivira tijekom događaja poznatih kao Euromajdan (2013-2014), koji su rezultirali smjenom proruskog predsjednika i jačanjem proeuropske političke orijentacije Ukrajine. Rusija je taj proces interpretirala kao prijetnju vlastitoj sferi utjecaja, što je dovelo do aneksije Krima 2014. godine te izbijanja oružanog sukoba u istočnoj Ukrajini, osobito u regiji Donbasa. Sukob je dodatno eskalirao 2022. godine pokretanjem opsežne vojne invazije Rusije na Ukrajinu. Ovaj čin izazvao je snažnu reakciju međunarodne zajednice, uključujući uvođenje ekonomskih sankcija Rusiji te značajnu vojnu i financijsku potporu Ukrajini od strane zapadnih država. Sukob je također otvorio niz pitanja vezanih uz međunarodno pravo, suverenitet država i budućnost europske sigurnosne arhitekture. Iz perspektive teorije međunarodnih odnosa, rusko-ukrajinski sukob može se interpretirati kroz prizmu realizma, koji naglašava važnost moći i sigurnosti, ali i liberalizma, koji ističe

ulogu međunarodnih institucija i normi. Rusija nastoji očuvati svoju geopolitičku sferu utjecaja, dok Ukrajina teži afirmaciji vlastitog suvereniteta i integraciji u zapadne strukture. Odnosi između Rusije i Ukrajine predstavljaju paradigmatski primjer sukoba između imperijalnog nasljeđa i suvremenih koncepata nacionalne države i međunarodnog poretka.

U povijesti međunarodnih odnosa i međunarodne sigurnosti četvrtak 24. veljače 2022., već sada je nesporno, ima istaknuto mjesto. Tog je dana započela protupravna, neopravdana i nepravedna ruska agresija na neovisnu Ukrajinu, agresija koja predstavlja ozbiljno kršenje međunarodnog prava i temeljnih načela međunarodne sigurnosti. Izvršivši agresiju, sadržajem upravo kako je definirana Rezolucijom 3314 Opće skupštine Ujedinjenih naroda iz 1974. , ruski je predsjednik Vladimir Vladimirovič Putin derogirao međunarodno pravo, Povelju UN-a i temeljna načela međunarodne sigurnosti i poretka određenih na Konferenciji (kasnije Organizaciji) o sigurnosti i suradnji u Europi (KESS/OESS) u Helsinkiju 1975. godine. Ruska agresija obrazložena je i usmjerena na negiranje ili oduzimanje suvereniteta Ukrajini, negiranje ukrajinske države i nacije (Bilandžić i Burazin, 2025).

Od početka ruske invazije na Ukrajinu 24. veljače 2022., EU je nametnula opsežne i, povijesno, bez presedana, sankcije protiv Rusije. Te mjere su nastavak sankcija koje su već nametnute Rusiji od 2014. nakon aneksije Krima i neprovedbe sporazuma iz Minska potpisanog u veljači 2015. godine. Mjere su osmišljene kako bi se postigao cilj politike EU-a o okončanju ruskog agresivnog rata protiv Ukrajine, maksimiziranjem pritiska na Rusiju i korištenjem svih dostupnih alata za smanjenje ruske sposobnosti vođenja nezakonitog agresivnog rata. Od početka agresije Rusije na Ukrajinu do travnja 2026. Europska unija nametnula je dvadeset paketa sankcija Rusiji. Devet paketa nametnuto je 2022., tri 2023., tri 2024., četiri 2025. te jedan paket sankcija 2026. godine.[4] Prema kategorijama, nametnute su trgovinske i financijske sankcije, sankcije pojedincima, vizna ograničenja te diplomatske (kao neekonomske) sankcije. Uz stanovitu političko-diplomatsku izolaciju Rusije, mjere su osmišljene i implementirane kako bi oslabile rusku ekonomsku bazu, lišile je ključnih tehnologija i tržišta te značajno ograničile njezinu sposobnost vođenja rata. Istodobno EU je iskazala solidarnost sa Ukrajinom, podržavajući njezinu političku neovisnost, suverenitet i teritorijalni integritet. Podržavajući ukrajinsko pravo na samoobranu EU je (do travnja 2026.) najveći pružatelj financijske, ekonomske, vojne i humanitarne pomoći Ukrajini u ukupnom iznosu od 200,6 milijardi eura, uključujući: 104,6 milijardi eura financijske, ekonomske i humanitarne pomoći; 75,2 milijarde eura vojne pomoći; 17 milijardi eura podrške izbjeglicama unutar EU-a; 3,8 milijardi eura prihoda od imobilizirane ruske imovine (Europen Council, 2026).

S obzirom na opsežnost sankcija, njihovu antisolidarnu i prosolidarnu prirodu, vrijedno je istaknuti i kakva je njihova logika posljedica. Drugim riječima, kakvi su efekti nametnutih sankcija Rusiji? Rezultati učinkovitosti sankcija do 2024. prikazani su u studiji *The Global Sanctions Data Base - Release 4: The Heterogeneous Effects of the Sanctions on Russia*, prvoj empirijskoj studiji učinaka sankcija na Rusiju iz specifikacije koja uključuje veliki broj zemalja. Kvantitativni izračuni ukazuju na zaključak da je povezanost između sankcija i utjecaja na rusko gospodarstvo negativna uz malu statističku značajnost. Kvalitativni zaključak je, pak, nesporan: ekonomske sankcije nisu utjecale na rusku politiku, nije odvraćena od agresije na Ukrajinu, niti je rat zaustavljen.

[4] Prema stručnim analizama, Europska unija, zajedno sa svojim zapadnim i istočnoazijskim saveznicima, do 2024. godine Rusiji je nametnula pedeset i osam paketa sankcija (Yalcin i sur., 2024).

6. Zaključak

Međunarodni ekonomski poredak predstavlja složen sustav odnosa, institucija i pravila koji oblikuju suvremene međunarodne odnose i određuju položaj država u globalnoj ekonomiji. Razvoj globalizacije, međusobna ekonomska ovisnost država te rastući značaj međunarodnih institucija dodatno su povećali važnost ekonomskih instrumenata u ostvarivanju političkih i sigurnosnih ciljeva. U tom kontekstu ekonomske sankcije postale su jedno od najvažnijih sredstava suvremene međunarodne politike. Analiza teorijskih pristupa pokazuje da su ekonomska sigurnost i ekonomska moć usko povezani pojmovi. Države koje raspolažu snažnim gospodarskim, financijskim i energetskim resursima imaju veću sposobnost oblikovanja međunarodnih odnosa i provođenja političkog utjecaja putem ekonomskih instrumenata. Istodobno, globalna međuovisnost povećava ranjivost država na vanjske ekonomske pritiske, što ekonomskim sankcijama daje značajnu ulogu u suvremenim geopolitičkim odnosima. Primjer sankcija Europske unije protiv Ruske Federacije nakon invazije na Ukrajinu 2022. godine potvrđuje kako sankcije mogu proizvesti ozbiljne gospodarske posljedice za ciljanu državu, osobito u području financija, trgovine i tehnologije. Međutim, rezultati studije slučaja koje smo koristili u radu ukazali su da je povezanost između sankcija i utjecaja na rusko gospodarstvo negativna uz malu statističku značajnost, a ekonomske sankcije nisu utjecale na rusku politiku, nije odvraćena od agresije na Ukrajinu, niti je rat zaustavljen. Time se potvrđuje teza da učinkovitost ekonomskih sankcija u ostvarivanju političkih ciljeva ovisi o nizu čimbenika, uključujući gospodarsku snagu ciljane države, međunarodnu podršku sankcijama i sposobnost prilagodbe sankcioniranog sustava. Rad ukazuje na problem primjene sankcija u međunarodnim odnosima. Sankcije se često ne primjenjuju dosljedno prema svim državama koje krše međunarodno pravo, već njihova primjena nerijetko ovisi o političkim, ekonomskim i geostrateškim interesima najutjecajnijih država i međunarodnih aktera. Upravo zbog toga pojavljuje se pitanje hipokrizije međunarodnog ekonomskog poretka, u kojem se načela međunarodnog prava i univerzalnih vrijednosti ne primjenjuju jednako na sve subjekte međunarodne zajednice.

Zaključno, može se ustvrditi da ekonomske sankcije ostaju važan instrument međunarodne politike, ali njihova stvarna učinkovitost i legitimnost ovise o dosljednosti, međunarodnoj koordinaciji i pravednoj primjeni. Ekonomske sankcije predstavljaju iskaz hipokrizije međunarodnog poretka, drugim riječima one su ugrađene u poredak koji se poziva na načela na kojima je konstruiran, pri čemu ekonomske sankcije postojano krše ista ta načela istog tog poretka. Suvremeni međunarodni ekonomski poredak suočava se s izazovom uspostavljanja ravnoteže između političkih interesa velikih sila i univerzalnih načela međunarodnog prava, sigurnosti i jednakosti država u međunarodnim odnosima.

LITERATURA

1. Acharyya, R. (2023). International Economics: An Introduction to Theory and Policy, 2nd ed. Oxford Academic, Oxford.
2. Albert, M. (1993). Capitalism Against Capitalism, London: Whurr
3. Baldwin, D. A. (2020). Economic statecraft: New edition, Princeton, Oxford: Princeton University Press.
4. Baldwin, D. A. (1985). Economic Statecraft. Princeton, NJ: Princeton University Press.
5. Bilandžić, M.; Burazin, I. (2025). Ruska agresija na Ukrajinu: Ukrajina između rata i nestabilnosti. Zagreb: Despot infinitus.
6. Bilandžić, M.; Milišić, S. & Štimac, T. (2025). Ekonomske sankcije i globalizacija međunarodne sigurnosti. *Poslovna izvrsnost - Business Excellence*, 19 (2), 57-73.
7. Brkić, L. (2009). *Međunarodni ekonomski odnosi i geopolitička slika svijeta*. Zagreb: MORH, Oružane snage RH, Hrvatsko vojno učilište „Petar Zrinski."
8. Buzan, B., Wæver, O., & de Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.
9. Collins, A. (2010). *Suvremene sigurnosne studije*. Zagreb: Politička kultura.
10. Cvečić, I., & Tomljanović, M. (2025). *Economic and Monetary Union: What Kind of Convergence? Scientific Annals of Economics and Business, 72*(SI), 73-97.
11. Dent, C. M. (2001). The Eurasian economic axis: Its present and prospective significance for east Asia. *The Journal of Asian Studies*, 60(3), 731-759.
12. Dent, C. M.(2002), *The Foreign Economic Policies of Singapore , Sout Korea and Taiwan*. Cheltenham: Edward Elgar
13. Draguhn, W. & Ash, R. (1999). *Chinas Economic Security*, London: Carton Press
14. European Council (2026). Russia's war against Ukraine. Dostupno na: https://www.consilium.europa.eu/en/topics/russia-s-war-against-ukraine/

[pristupljeno: 1. svibnja 2026.]

15. Freidberg, A. L. (1991). The Changing Relationship Between Economics and National Security. *Political Science Quarterly*, 106(2), 265-76
16. Galtung, J. (1967). On the Effects of International Economic Sanctions: With Examples from the Case of Rhodesia. *World Politics*, 19(3), 378-416.
17. Gelb, B. A. (2007). Russian Natural Gas: Regional Dependence.
18. Gilpin, R. (1975). *U.S. Power and the Multinational Corporation*. New York: Basic Books.
19. Giumelli, F. (2009). *Coercing, constraining and signalling: Explaining UN and EU sanctions after the Cold War*. Doctoral dissertation. Florance: University of Florence.
20. Hirschman, A. (1945). *National Power and the Structure of Foreign Trade*. Berkeley: University of California Press.
21. Keohane, R. O i Nye J. S. (1977). *Power and Interdependence: World Politics in Transition*. Boston: Little, Brown.
22. Kindleberger, C. P. (1970). *Power and Money: The Politics of International Economics and Economics of International Politics*. New York: Basic Books.

23. Knorr, K. (1977). Economics Interdependence and National Security, in Knorr.K. i F.N.Trager (ed.), Economics Issues nad National Security, LawTence, KS:Regent Press
24. Krasner, S. D. (1999). *Sovereignty: Organized hypocrisy*. Princeton University Press.
25. Krugman, PR, Obstfeld, M i Melitz, MJ (2019). International Economics: Theory and Policy, 11th Global Edition. Pearson.
26. Leitzel, J. (1993). *Economics and national security*. Westview Press.
27. Liew, L. (2000). *Human and economic security: is there a nexus?.* Asia's Emerging Regional Order: Reconciling Traditional and Human Security. U: William T. Tow, Ramesh Thakur and In-Taek Hyun (eds). New York, 192-208.
28. Lindsay, J. M. (1986). *Trade sanctions as policy instruments: A re-examination*. *International Studies Quarterly, 30*(2), 153-173.
29. Mastanduno, M. (1998). *Economics and Security in Statecraft and Scholarship*. *International Organization*, 52(4), 825-854.
30. Nye J.S.Jr. (2011). *The future of power*. PublicAffairs.
31. Portela, C. (2021). Trade preference suspensions as economic sanctions. U: Research handbook on economic sanctions (pp. 264-279). Edward Elgar Publishing.
32. Sandholtz, W., Borrus, M., Zysman, J., Conca, K., Stowsky, J., Vogel, S. &Weber, S. (1992). *The Highest Stakes: The EconomicFoundations of the Naext Security System*, Oxford: Oxford University Press
33. Shirk, S. L. & Twomey, C. P.(1996). *Power and Prosperity: Economics and Security Linkages in the Asia-Pacific*. London: Transaction Publishers
34. Sullivan, B. R. (2003). *Intelligence and Counter-Terrorism: A Clausewitzian-Historical Analysis. Journal of Intelligence History, 3*(1), 1-18.
35. Suranovic, S. (2015). *International Trade: Theory and Policy* (version 2.0). Boston: Flatworld.
36. Tomljanović, M.; Cvečić, I. (2025). *Ekonomika i politika međunarodne razmjene*, Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
37. van Bergeijk, A.; Peter, G. (2021). *Research Handbook on Economic Sanctions, Cheltenham*. Northampton: Edward Elgar Publishing.
38. Yalcin, E.; Felbermayr, G.; Kariem, H.; Kirilakha, A.; Kwon, O.; Syropoulos, C.; Yotov, V. Y. (2024). The global sanctions data base. European Economic Review, 129, 103561.
39. Zalewski, D. A. (2005). Economic Security and the Myth of the Efficiency/Equity Trade-Off. *Journal of Economic Issue*, 39(2), 383-90

Summary

Hypocrisy of the International Economic Order: Economic Sanctions

The aim of this paper is to analyze the international economic order and the role of economic sanctions as an instrument of international policy, with particular emphasis on the European Union's sanctions against the Russian Federation following its invasion of Ukraine in 2022. The paper examines the relationship between economic sanctions, economic security, and economic power, as well as the challenges associated with the implementation of sanctions in contemporary international relations. The research employs a mixed-methods approach that combines qualitative and quantitative research methods. It applies the methods of analysis and synthesis of scientific and professional literature in the fields of international economics, international relations, and security studies, together with a comparative analysis of contemporary geopolitical developments and the European Union's economic measures against the Russian Federation, as well as a case study of the implementation of economic sanctions against the Russian Federation. A review of the relevant literature indicates that economic sanctions have become one of the most important instruments of political pressure in the international system, as they enable states to pursue political objectives without direct military intervention. Although sanctions can impose significant economic costs on the targeted state, the findings suggest that their political effectiveness is often limited. The case study of the sanctions imposed on the Russian Federation confirms that the extensive economic measures have neither brought an end to the aggression against Ukraine nor resulted in a significant change in Russian foreign policy. In conclusion, the findings indicate that the use of economic sanctions raises questions regarding the consistency of the international economic order and its conformity with the principles of international law. The analysis demonstrates that, in practice, there is a discrepancy between the declared principles of the international order and their implementation, which may undermine its credibility, fairness, and consistency.

Keywords: *international economic order; economic sanctions; economic security; Russian Federation; Ukraine; economic power.*

Autorska prava: ©2026 Autor. Ovaj rad objavljen je u otvorenom pristupu pod licencom Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno 4.0 međunarodna.

Copyright: ©2026 The Author. Open Access: The work is licensed under a Creative Commons Attribution- NonCommercial 4.0. International License.